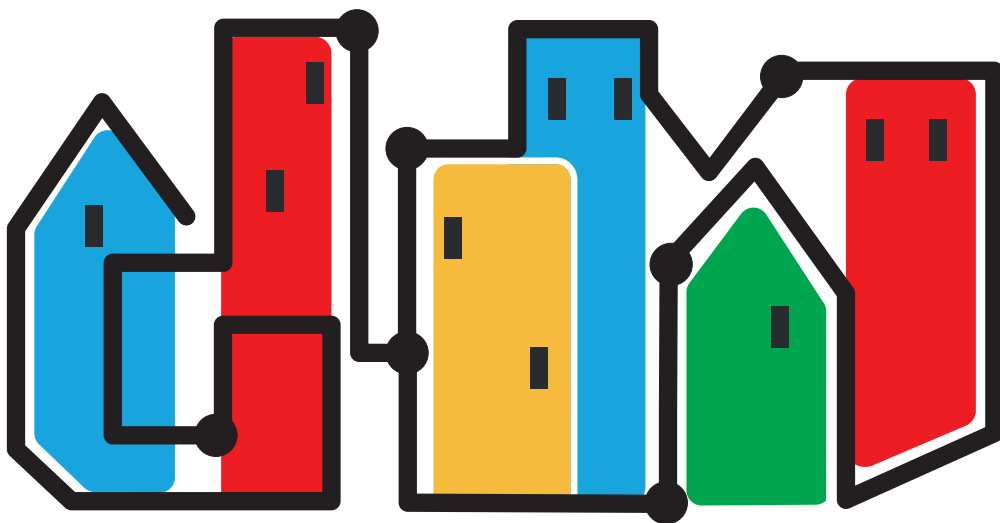




hope and homes
for children



CIVILNO DRUŠTVO U PREVENCIJI I BORBI PROTIV NASILNOG EKSTREMIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI



Ovaj projekat finansira
Evropska unija



*Ova je publikacija izrađena uz financijsku potporu Evropske unije.
Njen sadržaj je isključiva odgovornost autora i ne odražava nužno stajališta Evropske unije.*

Izdavač: Hope and Homes for Children u BiH
Autori: Muhamed Jusić, Mersiha Jusić, Sead Turčalo

CIVILNO DRUŠTVO U PREVENCIJI I BORBI PROTIV NASILNOG EKSTREMIZMA U BOSNI I HERCEGOVINI

- Izveštaj o mapiranju –

PREDGOVOR

Organizacije civilnog društva (OCD) na Zapadnom Balkanu sve se više potiču na prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma (PSNE), prvenstveno se fokusirajući na suprotstavljanje radikalizaciji koja dovodi do nasilja, ali i na šira pitanja koja se odnose na promicanje tolerancije, sprječavanje govora mržnje, pomirenje i građansko obrazovanje. Ključna zapreka učinkovitim programiranjem prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma na zapadnom Balkanu i dalje je nedostatak razumijevanja postojećih aktera lokalne zajednice koji imaju sposobnost i kredibilitet da provode programe prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma na nivou lokalne zajednice.

Stoga je konzorcij sastavljen od šest OCD iz zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo¹, bivša jugoslavenska Republika Makedonija, Crna Gora i Srbija) istodobno proveo mapiranje širokog spektra dionika relevantnih za provedbu aktivnosti u oblasti PSNE. Ova publikacija sadrži nalaze istraživanja o identificiranim organizacijama civilnog društva, vjerskim organizacijama i formalnim i neformalnim grupama u lokalnim zajednicama, koje rade na području PSNE u Bosni i Hercegovini, te pruža razumijevanje kvalitete i potencijala njihovih odnosa s ključnim lokalnim, nacionalnim i regionalnim akterima iz javnog, građanskog i poslovnog sektora. Mapiranje je provedeno korištenjem jedinstvene robusne metodologije mapiranja koju je implementirao svaki partner.

Hope and Homes for Children je angažirao konzorcij stručnjaka u tematskoj oblasti nasilnog ekstremizma. Konzorcij je vodio Muhamed Jusić s još dva člana: Sead Turčalo i Mersiha Jusić.

Aktivnost je dio regionalnog projekta "Zajednice na prvom mjestu: Stvaranje hub-a civilnog društva koji će se baviti pitanjem nasilnog ekstremizma - od prevencije do reintegracije" koji provode Centre for Legal Civic Initiatives /Centar za pravne građanske inicijative/ (Albanija), Hope and Homes for Children (Bosna i Hercegovina), Partners Center for Conflict Management /Partnerski centar za upravljanje sukobima/ (Kosovo), Forum MNE (Crna Gora), Center for Common Ground (Makedonija) i Kulturni centar DamaD (Srbija), a finansijski ga podržava Evropska unija kroz Civil Society Facility and Media Programme /Program za civilno društvo i medije/ 2016-2017, Konsolidiranje regionalnih tematskih mreža organizacija civilnog društva.

¹ Ova oznaka ne prejudicira stav o statusu, te je u skladu sa UNSCR 1244(1999) i Mišljenjem ICJ o Deklaraciji o neovisnosti Kosova.

Sadržaj

• Izvršni rezime	6
• Pregled prijetnji	7
• Prikupljanje informacija	8
• Analiza.....	9
Aktivnosti OCD u oblasti prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma	9
Istraživanje	9
Preveniranje nasilnog ekstremizma.....	11
• Suzbijanje nasilnog ekstremizma	14
• Vjerske organizacije	15
• Nedostaci u aktivnostima OCD u oblasti PSNE	15
• Veza između OCD i nacionalne i subnacionalnih vlada	16
• Međunarodne organizacije/donatori	17
• Snage i slabosti OCD koje rade u oblasti PSNE i srodnim područjima.....	22
• Zaključak	24
• Bibliografija.....	26
• Aneks I.....	28
• Aneks II.....	37

Izvršni rezime

Ovo istraživanje započelo je kao dio projekta “Zajednice na prvom mjestu: Stvaranje hub-a civilnog društva zapadnog Balkana koji će se baviti pitanjem nasilnog ekstremizma” s ciljem da se mapiraju OCD koje rade na području PSNE ili srodnih područja.

Pregled aktivnosti organizacija civilnog društva u prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma predstavljen je kroz tri kategorije u kojima se provodi većina projekata: istraživanje, prevencija i suzbijanje.

Uspjeli smo izdvojiti samo nekoliko organizacija civilnog društva koje rade prvenstveno u polju PSNE, dok je većina drugih imala širi spektar aktivnosti koje se indirektno bave problemima radikalizacije i nasilnog ekstremizma, putem programa osnaživanja mladih i žena.

Nadalje, razmatrani su nedostaci aktivnosti PSNE, kao i odnos između organizacija civilnog društva i nacionalnih i subnacionalnih vlada. Organizacije civilnog društva koje rade uglavnom na području PSNE u najvećoj su mjeri usmjerene na ispitivanje faktora i aktera nasilne radikalizacije, te na provođenje preventivskih programa, dok suzbijanje nasilnog ekstremizma i razvoj programa koji se bave de-radikalizacijom i odustajanjem od ekstremizma ostaju u začetku.

Mapiranje područja međunarodnih donatora otkrilo je da većinu programa iz oblasti PSNE pokreću vanjski akteri, dok nacionalna i subnacionalne vlade do sada nisu izdvajale nikakva sredstva za ove specifične programe.

U velikoj mjeri, organizacije civilnog društva nisu samoodržive, te su samim tim više orjentirane ka donatorima nego ka krajnjem učinku. Pored pitanja održivosti u sektoru OCD, također postoji nedostatak saradnje između OCD-a, naročito onih koji rade specifično u području PSNE.

Pregled prijetnji

Tokom protekle četiri godine, pitanje prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma (PSNE) javilo se kao goruća tema kod vladinih i nevladinih aktera u Bosni i Hercegovini (BiH). Zemlja je ušla u središte svjetske pozornosti zbog odlaska oko 230 odraslih osoba² za koje se vjeruje da su se priključili Islamskoj državi ili Jabhat al-Nusri u Siriji i Iraku. No, ovi odlasci dosegli su vrhunac 2013. godine, a završili su 2016. godine³; i zahvaljujući u velikoj mjeri budnosti sigurnosnih i obavještajnih aktera, od 2005. godine nije bilo incidenata nasilnog ekstremizma (NE) u BiH.

U godišnjim procjenama sigurnosti, Ministarstvo sigurnosti BiH priznaje da islamistički ekstremizam nije jedina prijetnja s kojom se BiH suočava, već da i desničarske ekstremističke skupine također predstavljaju sigurnosni izazov, naročito Ravnogorski četnički pokret – radikalna grupa koja poštuje tradiciju paravojnih jedinica odgovornih za etničko čišćenje tokom Drugog svjetskog rata.⁴ Odlazak stranih boraca u Ukrajinu⁵ također je prepoznat od strane Ministarstva kao problem, ali desničarski nasilni ekstremizam nije u fokusu rada organizacija civilnog društva (OCD). To je uglavnom posljedica činjenice da je u eri Islamske države formirana vrlo specifična slika ekstremizma koja povezuje fenomen NE sa stranim borcima koji su se pridružili toj i sličnim skupinama. Doista, većina projekata koje su pokrenule međunarodne organizacije i vlade na temu NE u BiH, bili su usmjereni na ekstremizam inspiriran Islamskom državom.

Vlada je izdala samo jedan strateški dokument o suzbijanju nasilnog ekstremizma⁶ u BiH, koji zapravo ne definira šta nasilni ekstremizam predstavlja. Stoga, ima smisla da će varijacija nasilnog ekstremizma najviše zastupljena u medijima biti i najviše povezana s problemom; i ne čudi da borac Islamske države služi kao arhetip terora u javnoj mašti. Istina, sveukupna prijetnja nasilnog ekstremizma u BiH se smanjuje, prema istraživačima i aktivistima iz organizacije civilnog društva koji već nekoliko godina istražuju pokretače nasilnog ekstremizma u zemlji, a koji u intervjuima naglašavaju da duboko polarizirajući etnonacionalistički narativi koje promiču političke elite predstavljaju ozbiljniji, dugoročni izazov za zemlju.⁷ Ovi stručnjaci također su primijetili da se NE mora promatrati u kontekstu kumulativne radikalizacije, pri čemu jedan oblik radikalizacije hrani još jedan, objašnjavajući kako je govor mržnje koji koriste neki političari u BiH usmjeren na

²Sead Turčalo i Nejra Veljan. 2018. Perspektive zajednice o prevenciji nasilnog ekstremizma u Bosni i Hercegovini. Studija slučaja o zemlji 2. Berlin/Sarajevo: Atlantska inicijativa i Berghof Fondacija. pp. 8.

³Vlado Azinović. 2018. Regionalni izvještaj: Razumijevanje nasilnog ekstremizma na zapadnom Balkanu. Britansko Vijeće, pp 4.

⁴Ministarstvo sigurnosti/bezbjednosti Bosne i Hercegovine. 2017. Informacija o stanju sigurnosti. pp. 29-30 (Retrieved from: <http://www.msb.gov.ba/PDF/info2017.pdf>, accessed on 20 Sept 2018)

⁵Ibidem, pp.29

⁶Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. 2015. Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma. (Preuzeto sa: http://www.vijeceministara.gov.ba/akti/prijedlozi_zakona/default.aspx?id=20286&langTag=hr-HR, na dan 18. septembra 2018.)

⁷Intervju sa stručnjakom iz Sarajeva, 15.9.2018; intervju sa aktivistom OCD iz Goražda 22.9.2018; intervju sa aktivistom OCD iz Tuzle 18.9.2018.

instrumentaliziranje fenomena stranih boraca kako bi se stigmatizirali muslimani (Bošnjaci) kao cijela etnička skupina.⁸ To ima potencijal preokrenuti trend smanjenja radikalizacije izazvane Islamskom državom jer, kao što su istaknuli dvojica ispitanika, takvu vrstu stigmatizirajućeg diskursa mogu iskoristiti radikalne skupine koje mehaniziraju optužbe i viktimizaciju kao stalne snažne sile.

Ispitanici su također naveli uticaj raznih stranih aktera, uspon političkih stranaka i pokreta ekstremne desnice u Europi, te trajno neriješene regionalne i domaće granične sporove kao faktore koji mogu potaknuti radikalizaciju u BiH. Bilo koji od ovih faktora može potaknuti nasilni ekstremizam, a kombinacija njih nekoliko može imati naročito jak uticaj na ranjive pojedince. I tako, unatoč smanjenju prijetnje od nasilnog ekstremizma, ovaj problem se mora promatrati kao kontinuiran i konstantno promjenjiv izazov unutrašnje sigurnosti.

Prikupljanje informacija

Svrha ovog izvještaja bila je mapirati aktere civilnog društva koji su uključeni u inicijative i programe PSNE, kao i organizacije civilnog društva koje djeluju na područjima povezanim s PSNE, a koje opisujemo kao relevantne za oblast prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma. Prikupljanje podataka započelo je opsežnom analizom dostupne dokumentacije, u cilju prikupljanja informacija iz postojećih izvještaja o mapiranju, i utvrđivanja koje organizacije civilnog društva djeluju u relevantnim područjima. Ova aktivnost je pokazala da je do sada objavljen samo jedan takav projekt mapiranja, a to je bio regionalni pothvat koji je uključio aktere izvan sektora OCD⁹, dok je drugi trenutno u pripremi (USAID). Zatim su analizirane web stranice relevantnih organizacija i uspostavljeni su kontakti za pribavljanje izvještaja o pitanjima vezanim za PSNE koje su proizvele te organizacije.

Ovo inicijalno istraživanje, u kombinaciji s konsultacijama s pojedincima aktivnim u raznim mrežama organizacija civilnog društva, pomoglo je istraživačima uspostaviti preliminarni popis od 250 OCD za daljnju analizu. Organizacije koje nisu implementirale projekte u prethodnoj godini ili s kojima se nije mogao ostvariti kontakt su eliminirane. Preostale organizacije dobile su upitnik, koji se sastojao od 22 pitanja i koji je dostavljen putem e-pošte. Odazvalo se 50 OCD. Ukupno je provedeno deset intervjua, koristeći otvoreni protokol, s predstavnicima organizacija civilnog društva, Islamske zajednice i međunarodnih organizacija uključenih u aktivnosti PSNE.

Sljedeća analiza identificira aktivnosti PSNE koje su ranije provedene ili se trenutno provode u BiH, kao i nedostatke tih aktivnosti. Nadalje, analiza nudi uvid u odnose između OCD i vlasti na različitim nivoima, kao i procjenu snaga i slabosti OCD koje djeluju u oblasti PSNE i srodnim područjima.

⁸Vidjeti Edina Bećirević. 2018. Izvještaj o BiH. Istraživački forum o ekstremizmu. Britansko Vijeće pp.11-13.

⁹Valery Perry. 2016. Inicijative za prevenciju/suzbijanje nasilnog ekstremizma u jugoistočnoj Evropi. Analiza regionalnih pitanja, inicijativa i mogućnosti. Sarajevo: Regionalno vijeće za saradnju.

Analiza

Aktivnosti OCD u oblasti prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma

Organizacije civilnog društva u BiH koje rade u oblasti PSNE uglavnom se fokusiraju na prevenciju i istraživanja. Iako neke od ovih OCD rade u širem regionu, većina ih je usmjerena na rad u BiH, ili čak samo u lokalnim zajednicama.

Istraživanje

Među organizacijama civilnog društva koje djeluju na ovom području, Atlantic Initiative /Atlantska inicijativa/ (u daljnjem tekstu AI) iz Sarajeva ima najviše iskustva. Većina rada AI usmjerena je na istraživanje, ali je organizacija također provodila nekoliko projekata usmjerenih na prevenciju. AI je započela svoj rad u oblasti nasilnog ekstremizma objavljivanjem prvih empirijskih istraživanja o fenomenu stranih boraca na zapadnom Balkanu, uz podršku ambasade Kraljevine Norveške u BiH. Izvještaj „Mamac Sirijskog rata: Bosanski kontingent stranih boraca¹⁰“, objavljen 2015. godine, temeljio se na opsežnim istraživanjima koja su ispitivala dinamiku rata u Siriji i ulogu stranih boraca, posebno onih iz BiH. Prva je sveobuhvatna analiza u BiH o fenomenu stranih boraca koja je istaknula ključne trendove u radikalizaciji, regrutiranju, fasilitiranju i financiranju putovanja u sirijske i iračke ratne zone. Studija je također istraživala ekonomsku, geografsku, društvenu i obrazovnu pozadinu pojedinaca koji su otišli u borbu u ovim ratnim zonama, kao i njihovu krivičnu prošlost, starosnu dob, uzorke i načine putovanja, te trajanje i mjesto njihovog djelovanja u Siriji i Iraku. Značajno je da je ovo istraživanje pokazalo veze između stranih boraca iz BiH i specifičnih radikalnih militantnih skupina i pojedinaca. Istraživanje, koje je ponudilo ranu procjenu prijetnje koju strani borci mogu predstavljati nakon povratka u svoje zajednice, također je pružilo preporuke za politike koje bi trebale doprinijeti efikasnijim mjerama (sigurnosnim, političkim, socijalnim i drugim) za razumijevanje fenomena i boljeg suprotstavljanja njegovom uticaju.

Istraživači u AI prepoznali su novi trend u fenomenu stranih boraca kada su, u drugom valu odlazaka, cijele porodice putovale u Siriju i Irak, u svojevrsnoj hidžri modernog doba, a mnogi su tamo namjeravali i ostati. Godine 2016. AI je objavio drugu studiju - “Novi mamac sirijskog rata: Bosanski kontingent stranih boraca”¹¹. Unatoč naslovu, ova studija proširila je opseg istraživanja na strane borce iz cijelog Zapadnog Balkana. AI je, uz potporu ambasade Kraljevine Norveške,

¹⁰ Vlado Azinović i Muhamed Jusić. 2015. Mamac Sirijskog rata: Bosanski kontingent stranih boraca. Sarajevo: Atlantic Initiative. (dostupno na: http://atlanticinitiative.org/wp/wp-content/uploads/2011/03/images_THE_LURE_OF_THE_SYRIAN_WAR_THE_FOREIGN_FIGHTERS_BOSNIAN_CONTINGENT_The_Lure_of_the_Syrian_War_-_The_Foreign_Fighters_Bosnian_Contingent.pdf)

¹¹ Vlado Azinović i Muhamed Jusić. 2016. Mamac Sirijskog rata: Bosanski kontingent stranih boraca. Sarajevo: Atlantic Initiative: Sarajevo. (http://atlanticinitiative.org/wp/wp-content/uploads/2016/06/images_The_New_Lure_of_the_Syrian_War__The_Foreign_Fighters_Bosnian_Contingent.pdf)

pozvao regionalne istraživače da daju uvid u to kako se fenomen može riješiti u svim bivšim jugoslavenskim zemljama. Ovaj širi opseg istraživanja ponovo se odražava u studiji AI iz 2017. godine pod nazivom „Između spašavanja i terora: radikalizacija i fenomen stranih boraca na zapadnom Balkanu“, objavljenoj u saradnji s Fakultetom političkih nauka na Univerzitetu u Sarajevu.

AI se također bavi porastom radikalnih tumačenja islama unutar BiH kroz istraživanje provedeno širom zemlje o zajednicama selefija, njihovoj dinamici i pogledima o religiji, društvu i državi. Rezultati ovog istraživanja objavljeni su 2016. u knjizi „Selefizam vs. umjereni islam: Retorička borba za srca i umove bosanskih Muslimana“¹². Istraživači AI također su učestvovali na Forumu za istraživanje ekstremizma na Zapadnom Balkanu, inicijativi regionalnog istraživanja koje financira Velika Britanija, a koje je procijenilo prijetnju od nasilnog ekstremizma u Albaniji, BiH, Kosovu, Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji.

Ovi naponi AI da razumiju dinamiku ekstremizma i radikalizacije u BiH nedavno su dopunjeni istraživanjima usmjerenim na identificiranje načina za sprječavanje radikalizacije. U saradnji s Fondacijom Berghof, AI je proizvela studiju koja istražuje perspektive zajednice o prevenciji nasilnog ekstremizma, koja se zasniva na participativnom istraživačkom projektu “Prilike za sprječavanje nasilnog ekstremizma na zapadnom Balkanu”¹³, kao i faktore i aktere koji doprinose ranjivosti određenih zajednica na radikalizirajuće uticaje. Istraživači su identificirali “pogođene” zajednice, koje su imale velik broj odlazaka boraca na strana ratišta ili nasilnih ekstremističkih skupina, kao i “netaknute” zajednice koje su pokazale veću otpornost na te pojave. Preporučeno je nekoliko inicijativa i aktivnosti, uključujući uspostavu programa koji bi promovirali angažman učenika unutar zajednice, budući da je istraživanje pokazalo nizak nivo društvenog angažmana među mladima. Nadalje, utvrđen je nedostatak programa jačanja svijesti o radikalizaciji/nasilnom ekstremizmu prilagođenih zajednici, te su isti predloženi kao mjera koja bi mogla doprinijeti boljoj prevenciji nasilnog ekstremizma na lokalnom nivou.

Kroz istraživanje AI također analizira ekstremizam u online prostorima. Za potrebe analize koristi se analiza diskursa i razni internetski alati za prikupljanje podataka za ispitivanje sadržaja koji se proizvodi u BiH od strane ekstremnih vođa popularnih u BiH, ili na lokalnim jezicima. AI će objaviti izvještaj temeljen na ovom istraživanju u novembru 2018. godine. U toku je i istraživanje o rodnim aspektima radikalizacije i nasilnog ekstremizma u Bosni i Hercegovini, koji provodi Atlantska inicijativa, uz podršku UN Women.

¹² Edina Bećirević. 2016. Selefizam vs. umjereni islam. Retorička borba za srca i umove bosanskih muslimana. Sarajevo: Atlantska inicijativa.

¹³ Sead Turcalo i Nejra Veljan. 2018. Perspektive zajednice o prevenciji nasilnog ekstremizma u Bosni i Hercegovini. Studija slučaja o zemlji 2. Berlin/Sarajevo: Atlantska inicijativa i Berghof Fondacija.

Postoji nekoliko drugih organizacija civilnog društva koje provode istraživanja vezana za PSNE u BiH. Centar za sigurnosne studije u Sarajevu je partnerska organizacija u projektu “Povratak iz nasilja: Kako se uhvatiti u koštac s problemom stranih boraca na Zapadnom Balkanu?”. Projekt financiran od strane Međunarodnog fonda Višegrad započeo je 2018. godine i imao je za cilj identificirati praznine između izazova nasilnog ekstremizma i rješenja u zemljama Višegradske skupine i na zapadnom Balkanu, te potencijal za saradnju među tim zemljama u aktivnostima PSNE. Tek je nedavno objavljeno uređeno izdanje¹⁴. Poglavlje o Bosni i Hercegovini preporučilo je nekoliko inicijativa koje počinju s transparentnijim provedbenim procesom Strategije suzbijanja terorizma, zatim promjenama u zakonodavstvu uvođenjem obaveznog programa resocijalizacije stranih terorističkih boraca nakon izdržane zatvorske kazne i uvođenjem odgovarajućih programa jačanja svijesti u školama i vjerskim ustanovama.¹⁵

ProEduca iz Banja Luke također je provela istraživanja o selefijama i radikalizaciji, objavivši dvije studije do sada - jedna uključuje rezultate ankete među selefijama, a druga nudi analizu sadržaja medijskih izvještaja o selefijama.¹⁶ Centar za napredne studije u 2009/2010. godini, uz podršku Velike Britanije, objavio je “Savremene muslimanske dileme”, kratku publikaciju o relevantnim temama koja taksativno razmatra argumente i protiv-argumente (rani pokušaj kreiranja kontra-narativa) vezane uz liberalne i radikalne interpretacije islama.¹⁷ Vijeće Muftija 2017. godine objavilo je analizu ideoloških priča o nasilnom ekstremizmu, pod imenom „Ideologija tekfira i nasilni ekstremizam“. Cilj joj je pružiti kontra-narativ nasilnim ekstremističkim ideologijama i dekonstruirati njihovo učenje i zloupotrebu islamskog učenja. Dosad je ova analiza distribuirana i predstavljena svim imamima, a u 2018. godini prevedena je na engleski jezik i dostupna je za besplatno preuzimanje.¹⁸

Preveniranje nasilnog ekstremizma

Većina OCD koje provode projekte prevencije nasilnog ekstremizma u BiH usmjerene su na edukativne programe strukturirane oko aktivnosti jačanja svijesti. Aktivnosti specifično usmjerene na ili relevantne za prevenciju nasilnog ekstremizma uglavnom imaju mlade kao ciljnu grupu. Dok su OCD koje rade u oblasti PSNE fokusirane na edukativne radionice, druge OCD koje se primarno ne bave prevencijom i suzbijanjem nasilnog ekstremizma uglavnom provode aktivnosti podrške i osnaživanja mladih.

¹⁴ Anna Orosz (ed). 2018. Povratak iz nasilja: Kako se uhvatiti u koštac s problemom stranih boraca na zapadnom Balkanu?. Budimpešta: Institut za vanjske poslove i trgovinu.

¹⁵ Ibidem, pp.64

¹⁶ Srđan Puhalo. 2016. Selefije u BiH. Banja Luka: ProEduca. (dostupno na: <http://proeduca.net/wp-content/uploads/2016/11/srdjan-puhalo-selefije.pdf>, pristupljeno 18. nov 2018); Srđan Puhalo. 2018. Selefije u BiH 2. Banja Luka: ProEduca.

¹⁷ Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić. 2015. Savremene muslimanske dileme. Sarajevo: Centar za napredne studije. (dostupno na: <https://www.cns.ba/v1/cns-izdanja/novo-izdanje-savremene-muslimanske-dileme>, pristupljeno 18. nov 2018).

¹⁸ Vijeće Muftija. 2018. Ideologija tekfira i nasilni ekstremizam - analiza (dostupno na: https://www.cdv.ba/wp-content/uploads/2018/10/Ideology-of-Takfir_final.pdf, pristupljeno 16. nov 2018).

Jedan od prvih takvih projekata provela je AI u novembru 2016. godine, uz podršku Ambasade Velike Britanije u BiH. Četveromjesečni projekt “Prevencija radikalizma i nasilnog ekstremizma među mladima u Bosni i Hercegovini” uključio je niz radionica za studente iz Tuzle, Zenice i Sarajeva, koje su se kroz popularnu kulturu bavile radikalizmom i nasilnim ekstremizmom. AI je također organizirala manje sastanke učesnika radionica s Adamom Deenom, bivšim članom zabranjene ekstremističke skupine AI Muhajiroun, kako bi raspravljali o njegovoj radikalizaciji i procesu de-radikalizacije.

Omladinski resursni centar Tuzla (Youth Resource Center - YRC) također je provodio nekoliko projekata, podržanih od strane različitih domaćih i međunarodnih organizacija, usmjerenih na obrazovanje i podizanje svijesti kako bi se spriječio nasilni ekstremizam. YRC je bio dio projekta OSCE-a, na primjer, koji je imao za cilj uspostaviti prevenciju na lokalnom nivou i rane intervencijske mreže. Projekt je namijenjen izgradnji saradnje između relevantnih dionika na lokalnom nivou kako bi se pomoglo u oblikovanju proaktivnih intervencija, s ciljem povećanja kapaciteta za bavljenje reintegracijom radikaliziranih pojedinaca i njihovih porodica. YRC je bio uključen u provedbu kampanje “Uhvati me ako možeš” (CATch me if you can) koju je financirao IOM, te je partnerska organizacija u još dva projekta: “Mladi protiv nasilnog ekstremizma”, koji potiče veću uključenost mladih u PSNE; i “Mladi aktivisti u borbi protiv nasilnog ekstremizma”, koji ima za cilj izgraditi sposobnost mladih aktivista za otkrivanje i izvještavanje o radikalnom ponašanju među mladima u digitalnom i stvarnom svijetu. Ostale relevantne aktivnosti YRC-a uključuju peticiju iz 2017. godine za proglašenje 22. marta Međunarodnim danom borbe protiv terorizma, te organizaciju odbojaškog turnira “Blokiraj terorizam!” u partnerstvu s Pannonica Public Complex, koji je imao impresivan odaziv.

Tri projekta YRC-a provedena su u saradnji s Centrom za omladinski razvoj iz Brčkog PRONI.¹⁹ Nadalje, PRONI provodi mirovni kamp uz podršku Američke ambasade, koji između ostalog ima za cilj sprječavanje radikalizacije i ekstremizma kroz osnaživanje mladih za provedbu malih projekata. Dimenzija prevencije nasilnog ekstremizma je dodijeljena i projektu YOUTH Build kojeg provodi PRONI i podržava USAID. Mladi učesnici iz cijele zemlje učili su različite životne vještine i osnaženi su da se uključe u njihove lokalne zajednice.

Dvije OCD mapirane u ovoj studiji - Servisni centar u zajednici PUŽ iz Tuzle i Udruga mladih za razvoj VIZIONAR iz Bugojna - bili su partneri u projektu USAID-a pod nazivom “Pristup temeljen na zajednici za podršku mladima u ciljanim općinama”, koji je implementirao IOM 2015. godine. Projekt koji je imao za cilj smanjenje obespravljenosti i unapređenje angažmana mladih u ranjivim zajednicama u BiH trajao je tri godine i provodio se u 15 općina širom

¹⁹ Intervju sa osobljem PRONI Centra i YRC Tuzla, 14. nov 2018.

zemlje: Brčko, Bileća, Bugojno, Bužim, Čapljina, Cazin, Istočno Sarajevo, Foča, Jablanica, Novi Grad Sarajevo, Prijedor, Tuzla, Zavidovići, Zenica i Zvornik.

Osim podizanja svijesti, neki su se projekti usmjerili na mirovni aktivizam kao put ka prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma. Jedan od značajnih projekata je i Ethos inicijativa, pokrenuta 2012. godine od strane TPO Fondacije, regionalno usmjerene OCD koja radi na području obrazovanja, mira, rodne ravnopravnosti i liderstva. Ethos inicijativa je obrazovni program koji uči etičke vrijednosti u rješavanju ekstremizma, a namijenjen je uspostavljanju novih načina razmišljanja i vođenja u oblastima obrazovanja, politike i civilnog društva. Projekt je okupio nastavnike iz cijele zemlje i uspio uključiti obrazovne institucije na općinskom nivou kao partnere.

Još jedan tekući obrazovni projekt, koji provodi Udruga građana Bistrica u Gornjem Vakufu-Uskoplju, koristi radionice koje se bave pitanjima ekstremizma. U avgustu 2018. godine, OCD Global Analitika iz Sarajeva bila je domaćin petodnevno ljetnog kampa "Ujedinjeni protiv ekstremizma", koji je sadržavao sportske radionice i aktivnosti koje su podržavali uspješni bosanski sportisti i Ambasada SAD-a u BiH. Global Analitika je također bila partner u organizaciji interaktivnog seminara za 300 učenika osnovnih i srednjih škola iz BiH u septembru 2018. godine, koji je upoznao učesnike o sigurnosti na internetu, te o ekstremizmu i njegovoj prevenciji. Taj je događaj podržao Centar za kulturu Kralj Fahd, u saradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova Kantona Sarajevo i Fakultetom za kriminalistiku i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu.

Ipak, identificirali smo i neke organizacije koje nemaju PSNE kao svoj primarni fokus rada, ali su ovu oblast uključile u svoje djelovanje kako bi odgovorile na potrebe svojih korisnika. Te organizacije su uglavnom pružatelji usluga za širu zajednicu, a njihove aktivnosti se kreću od pružanja humanitarne pomoći do psiho-socijalne podrške.

Hope and Homes for Children je britanska OCD sa sjedištem u Sarajevu koja aktivno djeluje u BiH od 1994. godine i od tada se fokusira na reformu sistema socijalne zaštite djece - zamjenjujući institucionalno zbrinjavanje porodičnim oblicima zbrinjavanja za djecu bez roditeljskog staranja. Kao važan aspekt razvijanja sistema dječije zaštite zasnovanog na porodici, HHC također razvija učinkovite i održive programe prevencije za porodice pod rizikom od razdvajanja. U posljednje vrijeme, radikalizacija koja vodi u nasilni ekstremizam članova porodice identificirana je kao jedan od faktora rizika za odvajanje porodica u BiH. HHC pomaže porodicama da procjenjuju svoje snage i potrebe kroz šest domena dobrobiti: životni uvjeti, porodični i društveni odnosi, ponašanje, tjelesno i mentalno zdravlje, obrazovanje, zapošljavanje i ekonomija domaćinstva, a svi oni su identificirani kao važni faktori prevencije i zaštite u odupiranju nasilnom

ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu. Osim toga, HHC nudi specifičan program podrške mladima i osposobljavanje i izgradnju kapaciteta stručnjaka iz oblasti socijalne zaštite, zdravstva i obrazovanja.

Humanity in Action, Bosna i Hercegovina, započeo je u septembru 2018. godine s provedbom projekta “Jačanje otpornosti mladih protiv radikalizacije na Zapadnom Balkanu”, uz podršku vlade Slovačke. Projekt se sastoji od četiri faze, i uključuje mapiranje radikalizacije mladih, rad s mladima kroz podizanje svijesti, te kreiranje kratkih promotivnih spotova koji zagovaraju protiv radikalizacije mladih. Završna faza predviđa objavljivanje studije temeljene na uvidima iz fokusnih grupa i intervju s mladim učesnicima, ključnim informatorima i dionicima.

Suzbijanje nasilnog ekstremizma

Projekti s ciljem suzbijanja nasilnog ekstremizma su rijetki, a to je identificirano kao nedostatak u aktivnostima OCD vezanim za nasilni ekstremizam. Većina projekata za suzbijanje NE koji su dosad provedeni u BiH bili su na inicijativu međunarodnih organizacija. Ipak, jedan tekući projekt Atlantske inicijative mogao bi se široko promatrati kao aktivnost na suzbijanju NE. Al radi s različitim relevantnim profesionalcima i stručnjacima - socijalnim radnicima, psiholozima, odvjetnicima, kriminolozima, sigurnosnim stručnjacima i sl. – na razvijanju vodiča za aktivnosti PSNE, koji ima za cilj uskladiti različite strategije i pristupe.

Asocijacija srednjoškolaca, uz organizacije civilnog društva koje su angažirane kroz inicijativu Koalicije protiv mržnje podržane od strane OSCE-a, učestvovala je u projektu suzbijanja NE “Povećanje angažmana mladih na suzbijanju nasilnog ekstremizma i integriranje SNE u formalno obrazovanje.” Cilj projekta je podizanje svijesti i jačanje angažmana u oblasti SNE među mladima te integriranje sadržaja vezanih za SNE u formalno obrazovanje kroz pružanje podrške obrazovnim stručnjacima i njihovo osposobljavanje da identificiraju rane znakove radikalizacije koji bi mogli dovesti do nasilja.

Jedan od rijetkih projekata koji primjenjuju kontra-narativ kao instrument za SNE provodio je Centar za post-konfliktna istraživanja, OCD iz Sarajeva usmjerena na izgradnju mira i pomirenje nakon sukoba, uz podršku IOM-a. Projekt “Suzbijanje nasilnog ekstremizma kroz društvene medije” pružio je obuku i mentorstvo za 80 mladih ljudi iz zajednica diljem BiH kako bi im pomogli da razviju i upravljaju vlastitim kampanjama za SNE.

Vjerske organizacije

Osim tradicionalnih vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini (Islamska zajednica, Pravoslavna crkva, Katolička crkva i Židovska zajednica) koje djeluju u okviru Međureligijskog vijeća BiH, postoje nevladine organizacije čije se aktivnosti mogu smatrati zasnovanim na vjeri. U njihovim statutima zapravo ne postoje konkretne reference na vjerske ciljeve ili ciljeve vezane uz vjeru, jer to bi zahtijevalo odobrenje od tradicionalnih vjerskih zajednica. Neke od tih NVO-a koje se temelje na vjeri djeluju pod neformalnom mrežom pod nazivom “Koordinacija bošnjačkih organizacija”, koja je trenutno u postupku formalne registracije. Ove organizacije se obično smatraju organizacijama zasnovanim na vjeri. Neke od njih mogu se smatrati nenasilnim selefijskim pokretima. Na temelju intervju s nekim od njihovih predstavnika, premda je vidljiv potencijal za aktivnosti u domenu PSNE, postoji nedostatak povjerenja i nevoljkost uključivanja u takve projekte, zbog osjećaja da su stereotipno fokusirani i usmjereni isključivo na ekstremizam predvođen samo jednom religijom. Ove su organizacije skeptične i oprezne po pitanju projekata iz oblasti PSNE i percipiraju ih kao prijetnju njihovom vjerskom identitetu. Obrazovni centar Nahla je vrlo aktivan na području ženskog aktivizma, mladih i cjeloživotnog obrazovanja. Kruh Svetog Ante, katolička organizacija, ima dugoročne tekuće aktivnosti u sklopu Centra za traumu, gdje radi na pitanjima pomirenja i traume. La Benevolencija, židovska organizacija, također je nevladina organizacija zasnovana na vjeri, ali bez posebnih relevantnih aktivnosti u oblasti PSNE do sada. Ako bi se organizacije koje se temelje na vjeri uključile u projekte iz oblasti PSNE, iako to može predstavljati izazov, to bi bio dobar način za doseganje rizičnih skupina.

Nedostaci u aktivnostima OCD u oblasti PSNE

Kao što je objašnjeno u prethodnim odjeljcima, organizacije civilnog društva (OCD) bile su u određenoj mjeri uključene u prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma. Uglavnom se njihov rad fokusirao na prikupljanje podataka i istraživanja, s manje direktne podrške korisnicima i sistemskog rada na prevenciji. Tek u posljednjih nekoliko godina, veći broj organizacija civilnog društva pokazao je interes da se uključe u aktivnosti PSNE uz dodjelu sredstava namijenjenih ovoj oblasti rada. Ovo dovodi u pitanje programiranje koje je više usmjereno ka osiguravanju donatora nego prilagođeno potrebama korisnika. S druge strane, mnogi od tih programa su edukativne prirode, i bazirani na prerađenim ranijim programima iz domena izgradnje mira, pomirenja, demokratizacije itd. Čak i neki od projekata koji su ranije imali za cilj izgraditi životne vještine među mladima, kasnije su preoblikovani u programe prevencije nasilnog ekstremizma (npr. Youth Build).

Nadalje, sve organizacije civilnog društva usmjerene su samo na vjersku radikalizaciju i nasilni ekstremizam, iako su neka istraživanja provedena od strane tih samih OCD kratko obradila i potrebu istraživanja kumulativne radikalizacije.²⁰

²⁰ Sead Turčalo i Nejra Veljan, ibidem, pp.24.

U većini inicijativa, projekata i programa koje vode OCD, mladi su glavna ciljna grupa, dok se vrlo malo pažnje poklanja drugim ranjivim grupama. Istraživanja koja provode OCD također pokazuju nedostatak ispitivanja položaja i uloge žene, ne samo u radikalizacijskim procesima već i u PSNE. Iako su mladi glavna fokusna skupina, samo je nekoliko projekata usmjereno na online platforme kao alat za sprječavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma. Niti jedna od organizacija civilnog društva nije se bavila pitanjem deradikalizacijskih programa za strane terorističke borbe koji služe zatvorsku kaznu, niti je temeljito istraživana uloga dijaspore u radikalizaciji koja vodi ka nasilju.

Jaz između kvantitativnih aspekata civilnog društva (više od 12.000 OCD, plus mediji, vjerske organizacije itd.) i njegovog stvarnog uticaja u svakodnevnom životu vrlo je vidljiv u BiH. Učinkovitost i održivost napora u oblasti PSNE predvođenih civilnim društvom ovise o pouzdanom financiranju, kao i o kapacitetu i stručnosti provedbenih aktera. Vrlo razumljivo, međunarodni donatori fokusirani na provedbu projekata često preferiraju usmjeravanje fondova za programe PSNE ka malom broju etabliranih organizacija koje imaju ranije uspješno iskustvo s poštivanjem kompliciranih zahtjeva apliciranja na projekte i njihove implementacije.

Ipak, glavna zabrinutost OCD-a u ovom istraživanju je nedostatak koordiniranih aktivnosti između vladinih i nevladinih aktera, uključujući i razne međunarodne aktere na terenu. Razmjena informacija je ili usporena, ili se ne događa.

Što se tiče geografske rasprostranjenosti, većina projekata koji su se dosad provodili ravnomjerno su se fokusirali na lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini. Prve aktivnosti PSNE počele su uglavnom u Zeničko - Dobojskom kantonu, Tuzlanskom kantonu i u Sarajevu, budući da su te zajednice imale najveći broj odlazaka u Siriju i Irak. Kasnije su se aktivnosti PSNE proširile i na druge zajednice, uključujući one u kojima su drugi oblici radikalizacije, prvenstveno etnonacionalistička radikalizacija, bili izraženiji od vjerske. Na primjer, IOM je proširio svoju interventnu zonu u oblasti PSNE na Prijedor, Brčko, Zvornik, Foču, Bileću i Čapljinu.

Veza između OCD i nacionalne i subnacionalnih vlada

Složeno ustavno ustrojstvo BiH značajno oblikuje odnose između OCD-a i nacionalnih i subnacionalnih vlada u zemlji, te otežava razvijanje i usvajanje krovnih strategija kako bi se osigurao okvir za saradnju između organizacija civilnog društva i vlada na različitim nivoima. Do oktobra 2018. godine donesena su samo dva sporazuma²¹ između OCD-a i vlada u BiH koji artikuliraju politiku prema civilnom društvu. Iako su Vijeće ministara BiH i Brčko Distrikt potpisali sporazume s predstavnicima OCD (ti sporazumi koriste pojam NVO), od kojih

²¹ Intervju sa aktivistom OCD iz Sarajeva, 2. Septembar 2018; intervju sa aktivistom OCD iz Brčkog, 5.9.2018; Goran Žeravčić. 2016. Mapiranje organizacija civilnog društva u BiH. EPRD. pp.13-17.

svaki navodno daje prioritet razvoju strategije za unapređenje uloge civilnog društva i stvaranje poticajnijeg okruženje za rad OCD, takve strategije još nisu usvojene.

Ipak, na državnom nivou napravljen je korak naprijed mijenjanjem pravila o konsultacijama s civilnim društvom. Vijeće ministara usvojilo je te promjene, koje omogućuju bilo kojoj zainteresiranoj strani da učestvuje u dijalogu o javnim politikama kroz online forum za konsultacije. Uspostavljen je portal e-konsultacija (ekonsultacije.gov.ba), a državna ministarstva i agencije imenovali su koordinateure za konsultacije.

Na entitetskom nivou (u Federaciji BiH i Republici Srpskoj) nema strateških dokumenata vezanih uz sektor civilnog društva. Saradnjom entitetskih vlada i OCD-a se uglavnom upravlja ad hoc, što odražava nedostatak volje političara u oba entiteta da uspostave strateški okvir saradnje koji bi povećao angažman civilnog društva u procesu usvajanja i praćenja politika, zakona, itd. U praksi, čak i proces javnih konsultacija tih vlada ograničen je na minimum koji je potreban.

Saradnja između organizacija civilnog društva i različitih nivoa vlasti u BiH, te privatnog sektora, stoga je nedovoljna kada se radi o aktivnostima PSNE. Strategija za prevenciju i borbu protiv terorizma u BiH uspostavila je nacionalnog koordinatora za sprječavanje i borbu protiv NE, kao i nacionalno nadzorno tijelo za provedbu Strategije, ali predstavnici samo tri OCD²² redovno su pozvani na koordinacijske sastanke, a i to samo u svojstvu posmatrača. Nadalje, i nacionalne i subnacionalne vladine institucije uglavnom ograničavaju saradnju s OCD kada je u pitanju PSNE, te samo pružaju informacije ili učestvuju na konferencijama koje organiziraju te organizacije civilnog društva.

Međunarodne organizacije / donatori

Posebne aktivnosti koje su se bavile pitanjem PSNE bile su od samog početka podržane od strane međunarodne donatorske zajednice u Bosni i Hercegovini, budući da nacionalna i subnacionalne vlade nikada nisu izdvojile sredstva za projekte u ovoj oblasti. Na početku su sponzorirale istraživačke aktivnosti koje su provodili lokalni istraživači, da bi kasnije ušli u područje PSNE.

Ambasada Kraljevine Norveške u Sarajevu prva je podržala istraživačke aktivnosti na području radikalizacije i nasilnog ekstremizma. Financirala je dva izvještaja Atlantske inicijative o SNE (“Mamac sirijskog rata: bosanski kontingent stranih boraca”, “Novi mamac sirijskog rata: bosanski kontingent stranih boraca”) i izvještaj o regionalnom istraživanju “Između spasa i terora: radikalizacija i fenomen stranih boraca na zapadnom Balkanu” koji su objavili Atlantska

²² Samo tri OCD iz Sarajeva – Atlantska inicijativa, Centar za sigurnosne studije i Global Analitika – redovno su pozvane da prisustvuju sastancima Nadzornog tijela.

inicijativa i Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu. Nadalje, Ambasada Norveške podržala je projekt koji je trajao od kraja 2015. do juna 2016. godine, a provodila ga je Islamska zajednica koja je bila usmjerena na obrazovanje mladih dviju različitih dobnih skupina²³ i roditelja o rizicima online radikalizacije i ekstremizma. Osim edukacije mladih i roditelja, projekt je uključivao obuku o sprječavanju ekstremističkog ponašanja kroz koju je 30 imama obučeno za prijenos znanja o životnim vještinama svojim kolegama i mladima. U završnom višednevnom zimskom kampu, izabrani imami i mladi učesnici prošli su seminar koji se sastojao od treninga o nenasilnoj komunikaciji, odlučivanju, pregovorima, multikulturalnim i multietničkim dijalozima itd., s ciljem stvaranja ključne grupe obučanih imama i mladih lidera koji će ostati angažirani u aktivnostima PSNE.

Vlada Velike Britanije (Foreign and Commonwealth Office - FCO) poduzela je širi regionalni pristup putem Foruma za istraživanje i analizu ekstremizma na zapadnom Balkanu, projekt koji je započeo u oktobru 2016. i trajat će do druge polovice marta 2019. Projekt se provodi putem komercijalnog natječaja. Cilj regionalnog istraživanja, usmjerenog na Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru i Srbiju, bio je pružiti analizu različitih aspekata ekstremizma i nasilnog ekstremizma i njihovih veza sa organiziranim kriminalom i transnacionalnom saradnjom.²⁴ Iako je cilj bio razmatranje različitih aspekata ekstremizma, istraživanje ne adresira problem etnonacionalističke radikalizacije u regiji niti pitanje kumulativne radikalizacije. Vlada Ujedinjenog Kraljevstva također je podržala početnu studiju o zajednici selefija i njihovom diskursu i stavovima prema tradicionalnom islamu i službenoj Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini.²⁵ Nadalje, FCO je financirao projekt "Prijelaz ka održivim pristupima u sprječavanju nasilnog ekstremizma na zapadnom Balkanu" koji je provodila Međunarodna organizacija za migracije (IOM) od 2016. do marta 2018. godine. Projekt je bio usmjeren na mlade i njihove roditelje. IOM provodi još jedan projekt financiran od strane Vlade Velike Britanije s ciljem uspostave formalnog referalnog mehanizma za PNE u Bosni i Hercegovini ("Institucionalno jačanje i uspostava formalnog referalnog mehanizma za sprječavanje nasilnog ekstremizma u Bosni i Hercegovini").

Prva međunarodna organizacija koja je započela s integracijom aktivnosti PSNE u svojim različitim programima bio je OSCE. S obzirom na široku prisutnost Misije OSCE-a diljem zemlje, bilo je moguće razgovarati s različitim dionicima u pogođenim i ranjivim zajednicama u Bosni i Hercegovini. OSCE redovno organizira događaje s više zainteresiranih strana vezano za odgovore na lokalnom nivou u prevenciji i borbi protiv nasilnog ekstremizma s ciljem podupiranja nekih aktivnosti prilagođenih lokalnim akterima. Kroz projekt "Uspostava mreža na lokalnom nivou za sprječavanje i ranu intervenciju" OSCE je podržao osnivanje

²³ Grupa uzrasta od 12 do 18, te druga grupa mladih u dvadesetim godinama.

²⁴ Izvještaji za zemlju i region dostupni na: <https://www.britishcouncil.ba/en/programmes/education-society/western-balkans-extremism-research-forum> (pristupljeno 20.11.2018)

²⁵ Vidjeti Edina Bećirević, 2016. Selefizam vs. umjereni islam. Retorička borba za srca i umove bosanskih muslimana. Sarajevo: Atlantska inicijativa.

lokalnih mreža s ciljem osiguranja saradnje među relevantnim dionicima u oblikovanju proaktivnih intervencija. Projekt je započeo 2017. godine u saradnji s partnerima: lokalnom policijom, liderima iz zajednice, nastavnicima, centrima za mentalno zdravlje, nevladinim organizacijama i centrima za socijalni rad. Jedan od projekata usmjerenih na zajednicu bio je “Lokalna koalicija protiv mržnje” koji je ciljao ugledne osobe kao aktere promjena koji promoviraju pozitivne primjere kohezije građana mješovitog etničkog i vjerskog porijekla. Grupa obuhvaća 20 “Koalicija protiv mržnje”, koje se sastoje od 120 organizacija, uključujući udruge branitelja, ženske udruge, mlade, osobe s invaliditetom, ekološke udruge, škole i centre za socijalni rad. Koalicija je bila uključena u projekt suzbijanja nasilnog ekstremizma, posebno kroz organizaciju online kampanja.

Nadalje, organizirani su treninzi za jačanje kapaciteta za suce i tužitelje. Organizacija je tokom perioda 2015.-2016. implementirala projekt podizanja svijesti “Podrška dijalogu o sprječavanju nasilnog ekstremizma” koji je financirala vlada SAD-a u cilju pokretanja rasprave o radikalizaciji i nasilnom ekstremizmu izvan domena sigurnosnog sektora. Više od pet stotina ljudi iz različitih područja rada, zajedno s nacionalnim i međunarodnim stručnjacima, sastali su se kako bi razmotrili pitanja nasilnog ekstremizma. Specifične aktivnosti ovog projekta bile su: radionice na lokalnom nivou, okrugli stolovi, dva samita mladih, te kreiranje i distribucija informativnog letka.

Osim državnih aktera, OSCE je proširio svoj fokus na mlade i vjerske zajednice u rješavanju pitanja PSNE. OSCE je podržao Islamsku zajednicu u provedbi obuke o ulozi imama u PSNE za više od 1.000 imama. Trening je održan 2016. godine, a njegov je cilj bio osnažiti imame da igraju pozitivnu ulogu u njihovim zajednicama i povećavaju sposobnost da odgovore na pojedinačne slučajeve nasilne radikalizacije. Predviđen je nastavak projekta s učešćem 350 imama. U partnerstvu s Udrugom Ilmiyyah²⁶ i Međureligijskim vijećem, OSCE je započeo projekt koji će trajati do 2019. godine, a sastoji se od mapiranja potreba vjerskih zajednica i podrške međureligijskom dijalogu, te aktivnosti kreiranja kontra-narativa i informiranja mladih ljudi. U okviru ovog projekta, islamska zajednica pokrenula je E-Ilmiyyah platformu koja uključuje e-obrazovanje za imame i koja pruža sadržaj o suzbijanju nasilnog ekstremizma kojem se može pristupiti putem Interneta. Sadržaj uključuje online predavanja o SNE, materijale za čitanje i videozapise o temama kao što su: vjera i nasilje, kontra-narativi, socijalni psihološki faktori radikalizacije, korijeni nasilnog ekstremizma u tradiciji, modeli radikalizacije, kako pripremiti pozitivne narative itd.²⁷

OSCE je uključio i obrazovni sektor kroz obuke o SNE za uprave pedagoških zavoda u BiH, kao i za veći broj nastavnika i pedagoga. Također podržava rad zvanične radne grupe u Unsko-sanskom kantonu koja radi na uključivanju

²⁷ Udruga Ilmiyyah okuplja imame, mualime, muderise i druge uposlenike Islamske zajednice.

²⁸ Vidjeti https://eilmijja.ba/kursevi/nasilni_ekstremizam_1_lekcije_iz_muslimanske_historije

sadržaja o suzbijanju nasilnog ekstremizma u postojeći nastavni plan i program.

Dvije table-top vježbe (TTX - diskusije o simuliranom incidentu) u Bosni i Hercegovini organizirala je Misija OSCE-a u BiH u saradnji s OSCE-ovim Odjelom za transnacionalne prijetnje - Konzorcij za partnerstvo za mir. U prvoj TTX održanoj u Sarajevu, 37 stručnjaka iz državnih vlasti i energetskih firmi i agencija privatnog sektora testirali su efikasnost postojećih sistema zaštite i upravljanja krizom, uključujući koordinaciju s vanjskim mehanizmima upravljanja kriznim situacijama kako bi se ublažio uticaj terorističkog kibernetičkog napada. U drugoj TTX vježbi u Bihaću, preko 40 učesnika iz sektora obrazovanja, sigurnosnih agencija, raznih ministarstava i socijalnog sektora bavili su se pitanjima prevencije, intervencije i rješavanja posljedica nasilne radikalizacije koristeći stvarne scenarije.

Kroz projekt "Obuka iz domena suzbijanja nasilnog ekstremizma za medijske profesionalce" koji je započeo 2016. godine, OSCE ima za cilj razviti smjernice o standardima u izvještavanju o djelima nasilnog ekstremizma.

USAID ima ulogu u aktivnostima PSNE uglavnom kroz Ured tranzicijskih inicijativa (OTI), kao i kroz projektno partnerstvo s Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM). OTI je financirao projekt "Pristup temeljen na zajednici za podršku mladima u ciljanim općinama" koji je bio usmjeren na pojedince i mlade pod rizikom u ranjivim zajednicama. Program provodi IOM i koristi pristup usmjeren na zajednicu koji ima za cilj osnaživanje mladih pod rizikom da formuliraju, odbrane i provedu vlastite prijedloge za promjenu. Kao takav, projekt ima komponentu izgradnje kapaciteta kroz distribuciju malih grantova za projekte lokalnih OCD koje se bave smanjenjem obespravljenosti mladih i unapređenjem angažmana mladih u ranjivim zajednicama u Bosni i Hercegovini.

EU je putem svoje delegacije u Bosni i Hercegovini implementirala dva projekta u oblasti PSNE. Prvi projekt, "Razumijevanje prirode i opsega prijetnje radikalizacije i ekstremizma u zatvorima i mjestima pritvora u Bosni i Hercegovini", koji je trajao od decembra 2017. do juna 2018. godine, uključivao je pilot procjenu prijetnji vezano za prirodu i opseg potencijala radikalizacije u zatvoru u Zenici.

Islamska zajednica je 2018. godine provela drugi projekt financiran sredstvima EU-a pod nazivom „Sprječavanje radikalizma i nasilnog ekstremizma među mladima“. Projekt je usmjeren na mlade i roditelje iz 25 zajednica u Bosni i Hercegovini, posebno u područjima povećanog rizika za radikalizaciju. Kroz projekt je testiran model prevencije radikalizacije među mladima koji je uključivao obuku i obrazovanje imama (imam vodi formalnu islamsku molitvu, ali je također lider u zajednici i daje podršku i duhovni savjet članovima zajednice) i mualima (žene vjeroučiteljice, koje često vode i angažiraju se i u drugim običnim aktivnostima lokalnih zajednica), kao i roditelja i adolescenata na odabranim lokacijama, s

ciljem da razviju svoje vještine i prošire znanje o tome kako razviti napredne roditeljske sposobnosti (roditelji) i izgraditi socijalnu otpornost (adolescenti), a sve u svrhu prevencije radikalizacije. Na taj su način međusobno povezane skupine u lokalnoj zajednici bile ciljane kako bi se usmjerile ka borbi protiv radikalizacije koja može dovesti do nasilnog ekstremizma, pri čemu svaka grupa primjenjuje specifične metode i koristi određene vještine.

Međunarodni republikanski institut (IRI) također djeluje u području PSNE putem svoje nacionalne radne skupine koja se sastoji od članova parlamenta, novinara, akademika i predstavnika civilnog društva. Radna skupina proširuje rasprave o PSNE u zemlji i zagovara zakonodavne promjene potrebne za adekvatno rješavanje nasilnog ekstremizma. IRI je uvrstio PSNE i u neka druga područja rada, poput izgradnje kapaciteta predstavnika političkih stranaka mladih u Bosni i Hercegovini. Nadalje, IRI provodi regionalni program "Istraživanje akcijskih inicijativa" koji financira Ured za konflikt i stabilizacijske operacije Ministarstva unutrašnjih poslova SAD. Cilj projekta je izgradnja otpornosti na nasilni ekstremizam kroz jačanje lokalnih OCD, neformalnih skupina ili čak pojedinaca koji se bave PSNE i povezanim aktivnostima.

Vijeće za regionalnu saradnju (RCC) zbog svoje prirode provodi sve aktivnosti iz domena PSNE na regionalnom nivou. Aktivnosti se uglavnom fokusiraju na sigurnosnu dimenziju SNE, a provode se kroz regionalne radionice i konferencije²⁸. Godine 2015., RCC je uspostavio regionalnu platformu jugoistočne Evrope za suzbijanje radikalizacije i nasilnog ekstremizma koji vodi ka terorizmu i pojavi stranih terorističkih boraca. Platforma služi kao kontaktna tačka između nacionalnih koordinatora za SNE u regiji i RCC-a. RCC je iskoristio još dvije regionalne platforme - Forum šefova vojnih obavještajnih službi Jugoistočne Europe (SEEMIC) i Forum organa nacionalne sigurnosti jugoistočne Europe (SEENSA) – da pitanja PSNE uvrsti u fokus rada sigurnosnih agencija u regiji. Vijeće za regionalnu saradnju naručilo je nekoliko studija vezanih uz pitanja PSNE koje su proveli međunarodni i lokalni stručnjaci.²⁹ Kroz projektne aktivnosti RCC je uspostavio web platformu usmjerenu na PSNE, koja primarno predstavlja generator događaja i članaka o prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma.³⁰

²⁸ I.e. "Pravni i praktični izazovi u suzbijanju nasilnog ekstremizma koji vodi u terorizam, te adresiranje problema sadašnjih i bivših stranih terorističkih boraca", Sarajevo, 4.5.2016; „Faktori i pokretači radikalizacije i nasilnog ekstremizma koji vodi u terorizam“, Sarajevo, juni 2016; „Uloga edukacije i civilnog društva u prevenciji nasilnog ekstremizma“, 25.5.2017; „Kazneno procesuiranje, pritvor, rehabilitacija i reintegracija stranih terorističkih boraca povratnika“, 28.11.2017; „Regionalna ekspertska radionica o prevenciji i suzbijanju online radikalizacije“, 16.4.2018; „Regionalna konferencija službi za provedbu zakona/sudskih službi i državnih odvjetnika/tužitelja u borbi protiv terorizma i nasilnog ekstremizma – povezani zločini“, 30.5.2018; „Dijalog zajednice s mladima; rani znaci radikalizacije među mladima u lokalnim zajednicama“, 18.9.2018. (vidjeti: https://www.rcc.int/docs_archive)

²⁹ Obavještajna procjena iz otvorenih izvora "Migracijska kriza, korijeni radikalizacije i nasilni ekstremizam koji vodi u terorizam u jugoistočnoj Evropi" (2016); Valery Perry.2016. Inicijative za prevenciju/suzbijanje nasilnog ekstremizma u jugoistočnoj Evropi: Pregled regionalnih pitanja, inicijativa i mogućnosti"; "Upotreba društvenih mreža od strane nasilnih ekstremista" (2017.); Vlado Azinović i Edina Bećirević. 2017. Igra čekanja: procjenjivanje i reagiranje na prijetnju boraca povratnika sa stranih ratišta na zapadnom Balkanu.

³⁰ Vidjeti: <https://www.rcc.int/p-cve>

Gledajući ukupno, mnogo više je investirano u prevenciju radikalizacije nego u samu de-radikalizaciju, zbog činjenice da ne postoje kapaciteti NVO za provedbu takvih projekata, koji bi također zahtijevali uključenost države. Stoga, većina međunarodnih donatora radije podržava aktivnosti u oblasti prevencije.

Snage i slabosti OCD koje rade u oblasti PSNE i srodnim područjima //

Mapiranje koje su proveli istraživači u ovoj studiji oslikava sliku OCD u BiH koje rade na PSNE i srodnim područjima, te omogućuje analizu koja pomaže razjasniti njihove kapacitete i prepoznati snage i slabosti. Većina tih organizacija financiraju se donacijama lokalnih ili nacionalnih institucija i kompanija, iz državnih sredstava i od stranih vlada i organizacija. Neke od njih (15%) dobivaju prihod od pruženih usluga, što znači da velika većina tih OCD-a nije samoodrživa. To se odražava u kadrovskim kapacitetima, s više od 30% OCD kojima nedostaje stalno zaposleno osoblje. Ipak, više od dvije trećine (69%) mapiranih organizacija civilnog društva dio je većih mreža, od kojih su većina nacionalne, ali neke su međunarodne; podrška koju pružaju takve mreže može ojačati održivost organizacija s ograničenim osobljem i resursima kroz jačanje njihovih znanja.

U odgovorima na upitnike, mapirane organizacije civilnog društva pokazale su značajnu (84%) podršku ideji da je potrebno više programa za rad na PSNE, a 16% izrazilo je mišljenje da je PSNE najvažnije pitanje koje treba riješiti u njihovoj zajednici. Više od četvrtine (28%) smatra da bi mladi trebali biti primarni cilj intervencija, ali većina preferira pristup usmjeren na cjelokupnu zajednicu. Ipak, kada su eksplicitno upitane da li je njihova organizacija ikada provodila aktivnosti izravno povezane s PSNE, iako je gotovo polovica OCD (46%) odgovorila 'da', dublja analiza njihovih odgovora pokazala je da termin PSNE nije univerzalno razumljiv. Zapravo, samo 3 OCD (6% onih mapiranih) prijavile su aktivnosti koje su specifične za PSNE. Ovaj nedostatak zajedničkog razumijevanja onoga što čini prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma je sam po sebi slabost koja može ograničiti sposobnost organizacija civilnog društva da razviju efikasno programiranje, ali on također onemogućava saradnju između organizacija civilnog društva ukoliko ona ne uključuje nastojanja da se jasno definiraju projektni zadaci.

Čini se da bi šira inicijativa za usklađivanje razumijevanja pitanja PSNE u sektoru civilnog društva bila vrijedna s obzirom na činjenicu da je gotovo 80% mapiranih organizacija civilnog društva naznačilo namjeru da u budućnosti radi ili nastavi raditi na ovom području. Ove organizacije civilnog društva identificirale su potrebu za izgradnjom kapaciteta povezanih s PSNE, uključujući: obuke posebno prilagođene organizacijama civilnog društva koje prikazuju iskustva s najboljom praksom; pojačana podrška umrežavanju OCD u BiH; obrazovne aktivnosti na području psihologije i prava; razvoj resursa za vršnjačko obrazovanje; podrška upravljanju projektima, naročito kako bi se pomoglo manjim OCD da uđu u ovo područje; te pružanje gotovih alata.

Iako su se samo neke od ovih organizacija do sada bavile aktivnostima iz oblasti PSNE, ta praktična iskustva nose sa sobom važne lekcije. Možda je najvažnija od njih to da je programiranje ove prirode često suočeno s otporom, uglavnom ukorijenjenim u nedostatku svijesti o opsegu ili dugoročnim posljedicama nasilnog ekstremizma ili u odbijanju da se otvoreno raspravlja ili suoči s tim pitanjem. To je uočeno u obrazovnim ustanovama, drugim organizacijama civilnog društva i zajednicama u cjelini, a slično je poznatoj zagonetki – šta je starije, koka ili jaje – gdje nedostatak obrazovanja ili nelagoda u vezi sa problemom navodi ljude da de-prioritiziraju obrazovne inicijative za podizanje svijesti o ovom problemu. No, ono što najviše zabrinjava jeste da su organizacije civilnog društva izvijestile da čak i državne institucije nemaju svijest o važnosti PSNE u cjelokupnom društvu i da im nedostaje sistemski i višesektorski pristup rješavanju pitanja nasilnog ekstremizma na kojima bi organizacije civilnog društva mogle bazirati svoje aktivnosti.

Ovaj nedostatak jasnoće i podrške prevodi se u nedostatak fokusa na PSNE u većini organizacija civilnog društva, čak i onih mapiranih u ovoj studiji, jer su identificirane kao OCD koje rade na terenu, što dovodi do nedostatka kompetencija potrebnih za uspješno poduzimanje projekata u ovom području. Organizacije civilnog društva pokazale su da im je potrebna bolja podrška od gotovo svih sektora – od lokalnih službenika za provedbu zakona do akademskih stručnjaka – no istaknuto je da je redovno iskorištavanje pitanja PSNE u političkoj areni ono što znatno otežava njihove aktivnosti. Uбудuće će biti potrebno osigurati bolje sinhroniziran pristup svih nivoa vlasti kako bi se omogućilo programiranje koje će imati uticaj na cjelokupno društvo.

OCD i akteri u zajednici također prepoznaju potrebu desekuritizacije i lokalizacije programiranja u oblasti PSNE kako bi zajednice imale osjećaj vlasništva nad tim projektima. Štoviše, ispitanici su naznačili da se problem nasilnog ekstremizma mora odvojiti od bilo koje pojedine vjerske ili etničke skupine (udruge koje obično instrumentaliziraju politički lideri) kako bi se izbjegla stigmatizacija koja može postati temelj radikalizacije koja vodi u nasilni ekstremizam. U konačnici, većinu tih pitanja ne mogu riješiti same organizacije civilnog društva, a za njihovo rješavanje je potrebno više od samorefleksije unutar sektora civilnog društva o njegovim snagama i slabostima vezanim uz PSNE, te će biti potrebno uključivanje različitih nivoa vlasti i drugih sektora kako bi se OCD pomogle u izgradnji kapaciteta.

ZAKLJUČAK

Istraživanje je pokazalo da organizacije civilnog društva koje rade u oblasti prevencije i suzbijanja nasilnog ekstremizma i srodnim područjima odražavaju sve slabosti cijelog sektora OCD u Bosni i Hercegovini. Ovisne uglavnom od međunarodnih donatora, OCD nisu u mogućnosti preuzeti lokalno vlasništvo nad projektima u prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma i razvijati kapacitete potrebne u tom pravcu. To je pogotovo vidljivo po prirodi aktivnosti PSNE koje su uglavnom ograničene na rješavanje vjerske (islamističke) radikalizacije, dok su najčešći tipovi radikalizacije poput etnonacionalističke zanemareni, a recipročna radikalizacija nije u fokusu donatora.

Nadalje, provedeni projekti nisu usmjereni na razvijanje kapaciteta organizacija civilnog društva na području PSNE, što bi vrlo vjerojatno moglo rezultirati nedostatkom dugoročnih rezultata, s obzirom na to da prevencija i suzbijanje nasilnog ekstremizma zahtijevaju dugoročni pristup.

Osim toga, prepoznatljiv je i nedostatak saradnje između organizacija civilnog društva koje se bave isključivo pitanjima PSNE, ali i između organizacija civilnog društva i drugih aktera, poput medija i privatnog sektora, u borbi protiv radikalizacije i nasilnog ekstremizma. To dovodi do nedostatka sinergijskog pristupa prevenciji i suzbijanju nasilnog ekstremizma.

Neadekvatne vladine politike prema organizacijama civilnog društva na nacionalnom i subnacionalnom nivou dodatno slabe sektor civilnog društva, koji uglavnom ostaje izvan procesa donošenja politika. To je naročito vidljivo na području PSNE koje je otvoreno sekuritizirano u Bosni i Hercegovini.

O PROJEKTU

Zajednice na prvom mjestu je regionalna platforma civilnog društva zapadnog Balkana za prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma koju predvodi konzorcij šest nevladinih organizacija iz Crne Gore, Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Makedonije i Srbije. Ova trogodišnja inicijativa usmjerena je na poticanje nacionalne i regionalne saradnje među organizacijama civilnog društva, vjerskim organizacijama i aktivistima iz zajednice koji se bave PSNE. Cilj programa je osnažiti ove aktere, povećati njihove kapacitete, poboljšati efikasnost i odgovornost i omogućiti im da efikasnije vrše uticaj na relevantne politike iz oblasti PSNE.

Aktivnosti uključuju: mapiranje programa i inicijativa PSNE koje provode OCD; razvoj mrežnih organizacija civilnog društva za razmjenu dobrih iskustava, resursa i povećanje regionalne saradnje; izgradnju sposobnosti i mentorske programe; te kreiranje i provedbu programa malih grantova.

O AUTORIMA

Muhamed Jusić je bosanski analitičar za pitanja islama, Balkana i Bliskog Istoka, kolumnist Al-Jazeera Balkan, saradnik u Centru za napredne studije u Sarajevu, koordinator mreže istraživača islama u Jugoistočnoj Europi (ISEEF - Islam in South East Europe Forum), član Povjerenstva za pritužbe Vijeća za štampu u BiH - članica Saveza neovisnih Vijeća za štampu Evrope - AIPCE. Diplomirao je islamsku teologiju na Odjelu apologetike Islamskog univerziteta u Medini.

Mersiha Jusić diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu (Odjel za psihologiju) 2004. godine. Godine 2012. stekla je titulu magistra psihologije u istoj instituciji. Trenutno je doktorant na Međunarodnom univerzitetu u Sarajevu, s temom doktorskog rada o radikalizaciji mladih koja vodi u nasilje. Angažirana je u akademskoj zajednici, i radi kao viši asistent na Univerzitetu u Zenici. Njeno područje interesa uključuje socijalnu psihologiju i psihologiju religije.

Sead Turčalo je docent i potpredsjednik za istraživanja na Fakultetu političkih nauka na Univerzitetu u Sarajevu, gdje je doktorirao na sigurnosnim studijima. Predaje geopolitiku, međunarodnu sigurnost i upravljanje međunarodnim sukobima, te istražuje pitanja državne izgradnje i međunarodne sigurnosti

BIBLIOGRAFIJA

Ahmet Alibašić i Muhamed Jusić. 2015. Savremene muslimanske dileme. Sarajevo: Centar za napredne studije. (dostupno na: <https://www.cns.ba/v1/cns-izdanja/novo-izdanje-savremene-muslimanske-dileme>, pristupljeno 18.11.2018).

Anna Orosz (ed). 2018. Returning from violence: How to tackle the foreign fighters' problem in the Western Balkans?" / *Povratak iz nasilja: Kako se uhvatiti u koštac s problemom stranih boraca na Zapadnom Balkanu*/. Budimpešta: Institut za vanjske poslove i trgovinu.

Edina Bećirević. 2018. Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu. Forum za istraživanje ekstremizma. Britansko Vijeće.

Edina Bećirević. 2016. Salafism vs. Moderate Islam. A Rhetorical Fight for the Hearts and Minds of Bosnian Muslims / *Selefizam vs. umjereni islam: Retorička borba za srca i umove bosanskih Muslimana*/. Sarajevo: Atlantska inicijativa.

Goran Žeravčić. 2016. Mapping Study of Civil Society Organisations in BiH. / *Mapiranje organizacija civilnog društva u BiH*/, EPRD.

Ministarstvo sigurnosti/bezbjednosti Bosne i Hercegovine. 2017. Informacija o stanju sigurnosti. pp. 29-30 (preuzeto sa: <http://www.msb.gov.ba/PDF/info2017.pdf>, pristupljeno 20.9.2018)

Sead Turčalo i Nejra Veljan. 2018. Community Perspectives on Preventing Violent Extremism in Bosnia and Herzegovina Country Case Study 2. / *Perspektive zajednice o prevenciji nasilnog ekstremizma u Bosni i Hercegovini, studija slučaja o zemlji 2* / Berlin/Sarajevo: Atlantska inicijativa i Fondacija Berghof.

Srđan Puhalo. 2016. Selefije u BiH. Banja Luka: ProEduca. (dostupno na: <http://proeduca.net/wp-content/uploads/2016/11/srdjan-puhalo-selefije.pdf>, pristupljeno 18.11.2018); Srđan Puhalo. 2018. Selefije u BiH 2. Banja Luka: ProEduca.

Valery Perry. 2016. Initiatives to Prevent/Counter Violent Extremism in South East Europe. A Survey of Regional Issues, Initiatives and Opportunities. / *Inicijative za prevenciju/suzbijanje nasilnog ekstremizma u jugoistočnoj Evropi. Analiza regionalnih pitanja, inicijativa i mogućnosti* / Sarajevo: Regionalno vijeće za saradnju.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. 2015. Strategija Bosne i Hercegovine za prevenciju i borbu protiv terorizma. (preuzeto sa: http://www.vijeceministara.gov.ba/akti/prijedlozi_zakona/default.aspx?id=20286&langTag=hr-HR, pristupljeno 18.9.2018)

Vijeće Muftija. 2018. The Ideology Of Takfir And Violent Extremism - An Analysis /*Ideologija takfira i nasilni ekstremizam – Analiza*/ (dostupno na: https://www.cdv.ba/wp-content/uploads/2018/10/Ideology-of-Takfir_final.pdf, pristupljeno 16.11.2018).

Vlado Azinović i Muhamed Jusić. 2015. The Lure of the Syrian War. The Foreign Fighters Bosnian Contingent. /*Mamac sirijskog rata. Bosanski kontingent stranih boraca*/ Sarajevo: Atlantska inicijativa. (dostupno na: http://atlanticinitiative.org/wp/wp-content/uploads/2011/03/images_THE_LURE_OF_THE_SYRIAN_WAR_THE_FOREIGN_FIGHTERS_BOSNIAN_CONTINGENT_The_Lure_of_the_Syrian_War_-_The_Foreign_Fighters_Bosnian_Contingent.pdf)

Vlado Azinović i Muhamed Jusić. 2016. . The New Lure of the Syrian War. The Foreign Fighters Bosnian Contingent. /*Novi mamac sirijskog rata. Bosanski kontingent stranih boraca*/ Sarajevo: Atlantska inicijativa: Sarajevo. (http://atlanticinitiative.org/wp/wp-content/uploads/2016/06/images_The_New_Lure_of_the_Syrian_War__The_Foreign_Fighters_Bosnian_Contingent.pdf)

Vlado Azinović. 2018. Regional Report: Understanding violent extremism in the Western Balkans. /*Regionalni izvještaj: Razumijevanje nasilnog ekstremizma na zapadnom Balkanu*/. Britansko Vijeće. pp.4.

Aneks I

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
TPO Fondacija (Transkulturalna Psihosocijalna Edukativna Fondacija)	http://www.tpo.ba tpo@tpofond.org Porodice Ribar 53. 71000 Sarajevo, Tel: 00387 33 663 350	TPO Fondacija zagovara za jednakost spolova, dijalog i mir, kroz partnerstvo između civilnog društva, akademskih institucija i vlasti. Zalaže se za slobodu savjesti i misli, bez obzira na identitet ili pripadnost.	Regionalni: BiH, Srbija, Hrvatska
Žene sa Une	http://www.zenesaune.org aida.behrem@zenesaune.org Krupska 26, Bihać Tel: 38737 220 855; 061 787 240	Žene sa Une nude psihološke i pravne usluge različitim ranjivim grupama.	Lokalni: Unsko-Sanski kanton
Mreža za izgradnju mira	www.mreza-mira.net goran.bubalo@mreza-mira.net Obala Kulina bana 39. Sarajevo 00387 61 211 079	Obrazovanje, sigurnost, regionalni razvoj, zaštita i promocija ljudskih prava, prava manjina, suočavanje s prošlošću, tranziciona pravda, jednakost spolova, kultura javnog dijaloga i demokratija, izgradnja kapaciteta OCD za izgradnju istinskog mira i povjerenja među BH narodima, konstruktivniji uticaj na vlasti u BiH, unapređenje koegzistencije.	BiH i zapadni Balkan
Udruženje građana ToPeer	http://www.topeer.ba/ nvotopeer@gmail.com Kralja Aleksandra 195 Doboj 0038753 205 370, 0038753 205 372	Zagovaranje za prava ugroženih grupa	Regija Doboj

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Udruženje građana Pravi put	http://www.udrugapraviput.com pravi.put.udruzenje@gmail.com Ledinac 192. Grude 00387 63 108 122, 00387 39 675 405 (fax)	Humanitarna pomoć i podrška	Hercegovina
UG Zgrade	https://zgrade.wordpress.com udruzenjezgrade@yahoo.com	Socijalni dijalog i ljudska prava	Bosna i Hercegovina
Udruženje invalida rada Trebinje	kolaknebojsa@yahoo.com Ul.Kralja Petra Prvog Oslobođioca 42. Trebinje 0038759/225-421,00387/66/973-747	Pružanje podrške osobama s radnim invaliditetom, uglavnom vezano za zdravstvena i socio-ekonomska pitanja	Republika Srpska
Udruženje roditelja Naša djeca 2014	udruganasadjeca@gmail.com Kralja Tomislava 87, Mostar 0038763313345	Administrativna, pravna i tehnička podrška roditeljima	Hercegovina

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Udruženje u borbi protiv ovisnosti "Ruka ruci"	ur.ruka.ruci@gmail.com Irfana Ljubijankića 56. Bihać 0038761965094	Edukacija o psihoaktivnim supstancama, preventivna predavanja o opasnostima alkohola, duhana, kockanja; podrška pri rehabilitaciji u terapijskim zajednicama, resocijalizacija, prevencija maloljetničkog prestupništva i nasilja; zaštita osoba sa invaliditetom i žena; aktivnosti usmjerene protiv diskriminacije i mobinga.	Zapadna Bosna i Hercegovina i istočna Hercegovina u partnerstvu sa „Stop-Mobbing„
Centar za edukaciju i istraživanje "Nahla"	http://www.nahla.ba/ info@nahla.ba Džemala Bijedića 122. Sarajevo +387 33 710 650, +387 33 641 664	Obrazovanje odraslih (IT, strani jezici, životne vještine, poslovna edukacija, obuke za zapošljavanje i samozapošljavanje, kreativne i umjetničke edukacije, edukacije o zdravlju i ishrani, vjerska i duhovna edukacija), poslovna podrška (mentorstvo, finansiranje, umrežavanje žena poduzetnica), savjetovanje (psihološko savjetovanje, savjetovanje o zdravoj ishrani, karijerno savjetovanje), osnaživanje mladih (klubovi mladih, tinejdžerski klubovi, obuka mladih aktivista), usluge (biblioteka, fitness centar, dječija igraonica, trekking klub)	Sarajevo, Tuzla i Bihać
IN Fondacija (INF)	http://www.infondacija.org m.dinek@infondacija.org Ul. Banovic Strahinje br 16. Banja Luka 051462613, 051464460	INF pruža finansiranje i izgradnju kapaciteta za organizacije i udruženja koja imaju za cilj socijalnu inkluziju djece i mladih u formalno i neformalno obrazovanje, bolju zdravstvenu zaštitu i bolje materijalne uslove.	Bosna i Hercegovina

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Centar za pružanje usluga u zajednici PUŽ	http://puz.ba info@puz.ba Goli brijeg 14. Tuzla 003876340149	Organizacija i implementacija edukativnog, psiho-socijalnog i savjetodavnog rada s ciljem promocije ljudskih vrijednosti i razvoja pojedinaca, porodica, grupa i zajednica.	Tuzlanski kanton
Udruženje „Žena BiH“	https://www.zenabih.ba zenabih@bih.net.ba Trg Ivana Krndelja 3. Mostar 00387 36 550 339, 00387 36 558 526	Promovira i afirmira ljudska prava, zagovara za ekonomsku neovisnost, osvješćenost i ukupnu inkluziju žena u svim sferama života.	Hercegovačko-neretvanski kanton
Centar za demokratiju i tranziciju pravdu	http://cdtp.org/ cdtp.bl@gmail.com Kralja Petra II Karađorđevića 7A. Banja Luka 00387 51 316 590, 00387 51 316 590	Istraživanje relevantnih društvenih pitanja, promocija reformi, političke odgovornosti, tolerancije, ljudskih prava, međunarodna saradnja, seminari i javna predavanja, izdavanje različitih štampanih i video materijala, pružanje informacija o mjestima zatočenja i pitanja iz domena tranzicione pravde	Bosna i Hercegovina
Fondacija Udružene žene	http://unitedwomenbl.org/ office@unitedwomenbl.org Kalemegdanska 18. Banja Luka Tel. 00 387 51 462 146, Fax. 00 387 51 463 143	Siguran smještaj za žene i djecu, pravna pomoć, psihološka podrška, edukacija za žene.	
TRAG	nvo.trag@gmail.com Kranjčevićeva 35. SARAJEVO 0038762 704 528; 0038733 862 031	Ljudska prava generalno.	Bosna i Hercegovina

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Centar za mlade KVART	https://entarzamladekvartprijedor.blogspot.com/ kvartprijedor@gmail.com Zanatska 13. Prijedor 0038752 961 118, 0038752 961 118	Suočavanje s prošlošću, ljudska prava s fokusom na LGBT osobe, društvena pravda.	Prijedor
Centar za usavršavanje mladih – Pokrenite se	https://pokrenite.se/info@pokrenite.se Mitra Trifunovića Uče 7. Tuzla 0038762281000	Osnaživanje i zapošljavanje mladih.	Tuzlanski kanton
YIHRBiH	http://yibr.ba/bhoffice@yibr.org Mula Mustafe Bašeskije 8/4. Sarajevo tel/fax 0038733 219 047	Suočavanje s prošlošću, održiv mir i razmjena mladih.	Bosna i Hercegovina
Omladinski resursni centar Tuzla	http://www.omladina-bih.net/orctuzla@bih.net.ba Hadzi Bakirbega Tuzlica 1. Tuzla 0038735/258-077	Osnaživanje mladih.	Bosna i Hercegovina

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
IPAK- Mladost gradi budućnost	http://ipak-mgb.ba/bs/frontpage/ lahira@ipak-mgb.ba Inženjerskih brigada bb. Tuzla 0038761 0418 80, 0038735 299 027	Centar za mlade IPAK Simin Han Tuzla; Kuća za stručno obrazovanje i obuku IOC Križeviči Zvornik; programi interkulturalne komunikacije, izgradnje mira, kulture sjećanja; volonterski projekti; zabavni programi.	Bosna i Hercegovina
Udruženje žrtava rata Foča 92-5	zrtveratafoca@gmail.com Filipa Višnjića 4. Foča 0038761212682	Prava žrtava rata.	Bosna i Hercegovina
Fondacija Izvor nade	www.izvornade.com info@izvornade.com Butmirska cesta 18d.Ilidža 00387 33 778 662	Filantropija, osnaživanje mladih i vršnjačko mentorstvo.	Bosna i Hercegovina
Odred izviđača Baretnjak	oibaretnjak@gmail.com Topčić Polje bb. Zenica 00387 62 377 306	Aktivizam mladih.	Zenica
Centar za mlade INPUT	http://www.inputcentar.com/ input.ze@gmail.com Mokušnice 10. Zenica 0038761441279	Edukacija.	Zenica

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Udruženje građana Bistrica	ug.bistrica@outlook.com Bistrica bb. Gornji Vakuf-Uskoplje 003862775610	Aktivizam mladih i izgradnja kapaciteta.	Srednjobosanski kanton
Udruženje za razvoj i edukaciju mladih "Siguran korak"	begzada.sigurankorak@hotmail.com Marka Miljanova 65. Bijeljina 0038766 737700, 0038755 247-444	Prava mladih s posebnim fokusom na romsku populaciju.	Bijeljina
Udruženje mladih BaUM	baum.banovici@gmail.com 10. Septembar 48. Banovići 0038762664776	Osnaživanje mladih.	Banovići
Centar za razvoj omladinskog aktivizma CROA	udruzenjecroa@hotmail.com Valtera Perića 16. Sarajevo 0038733 202382	Osnaživanje mladih.	Bosna i Hercegovina
Omladinski klub "Pod istim suncem"	https://www.okpis.org/ba/index.php okpis.jablanica@gmail.com Trg Oslobođenja bb. Jablanica 0038736 753475	Mladi, kultura, sport, ljudska prava, anti-diskriminacija.	Jablanica

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Centralno kulturno-umjetničko društvo "Lepa Radić"	http://leparadic.simplesite.com/419438738 ckud.leparadic@yahoo.com Spomen park slobode bb. Gradiška 0038766 015 282; fax 051/814-890	Promocija kulture i umjetnosti.	Gradiška i Srbac
LAN (Learning Activity Network)	http://lan.ba/ izoldaosmanagic@hotmail.com Harmani H15.Bihać 00387603207490	Edukacija mladih, demokratija i ljudska prava.	Unsko-sanski kanton
Omladinski komunikativni centar	http://www.okcbl.org/en/okcbl@okcbl.org Lazarička 2. Banja Luka tel 0038751 921 592; fax 0038751 921 596	Izgradnja mira, demokratija, zapošljavanje, volonterizam, služba u zajednici, psiho-socijalni programi za mlade i ranjive grupe.	Bosna i Hercegovina
Udruženje mladih Most	udruzenjemladihmmost@gmail.com JU Centar za kulturu, Titova b.b. Lukavac 0038761928450	Osnaživanje mladih.	Tuzlanski kanton
Omladinsko udruženje REaktiv	http://www.reaktiv.ba info.reaktiv@gmail.com Crkvice 28. Zenica 0038762115966	Osnaživanje mladih.	Zeničko-dobojski kanton

Naziv OCD	Kontakt informacije	Tematski fokus:	Geografski fokus:
Fondacija Schüler Helfen Leben	http://www.shl.ba office@shl.ba Topal Osman Paše 22/7. Sarajevo 0038733 550 660 fax 0038733 550 661	Osnaživanje mladih.	Bosna i Hercegovina (s posebnim fokusom na ruralna područja)
Centar za izgradnju mira	unvocim@yahoo.com Banjalučka 2. Sanski Most 0038761 443 988	Izgradnja mira.	Bosna i Hercegovina
Udruženje mladih za razvoj Vizionar	http://vizionar.bugojno.org/ vizionar_bugojno@live.com 307. Motorizovane brigade br.92. Bugojno 0038762 376 992	Afirmacija mladih.	Bosna i Hercegovina

Aneks II

Definicije

Imajući u vidu da terminologija vezana za nasilni ekstremizam i njegovo sprječavanje i suzbijanje može biti zbunjujuća i problematična - pojmovi se često politiziraju i koriste se naizmjenično i često bez jasne definicije, što rezultira istim pojmovima koji se koriste za opisivanje različitih pristupa - za potrebe ovog mapiranja, korištene su definicije koje je razvilo Vijeće za regionalnu saradnju u sklopu Regionalne platforme za suzbijanje radikalizacije i nasilnog ekstremizma koji vodi u terorizam i regrutiranje stranih terorističkih boraca:

i. nasilni ekstremizam (NE): ime fenomena kojim ljudi ili skupine, u potrazi za njihovim ideološkim ciljem, pokazuju spremnost da koriste nasilje kao ultimativnu posljedicu svog ekstremističkog načina razmišljanja; korištenje nasilja u svrhu ostvarivanja političkih ciljeva; proces usvajanja ekstremističkih / radikalnih (političkih, vjerskih ili ideoloških) stavova i njihovo nasilno aktiviranje.

ii. prevencija i suzbijanje nasilnog ekstremizma (PSNE): Upotreba neprisilnih sredstava u cilju adresiranja pokretača ili temeljnih uzroka nasilnog ekstremizma. Prema UNDP-u, "obično se razlikuje suzbijanje nasilnog ekstremizma (SNE), koje je usmjereno na suprotstavljanje aktivnostima postojećih nasilnih ekstremista, i prevencija nasilnog ekstremizma (PNE), koja je usmjerena na sprječavanje daljnjeg širenja nasilnog ekstremizma. Međutim, u praksi, inicijative su često usmjerene na oba aspekta, uz kombinirani pristup." Ovo mapiranje treba uključivati OCD koje, između ostalog, rade na projektima koji su označeni ili na drugi način opisani kao „SNE“, „PNE“ ili „PSNE“.

Dodatne relevantne definicije:

PSNE-specifično: OCD navedene u mapiranju trebaju biti klasificirane kao organizacije fokusirane specifično na PSNE kada su uključene u sljedeće aktivnosti: sprječavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma, deradikalizacija, odustajanje od ekstremizma i reintegracija, kontra-narativ i kontra-poruke, izgradnja otpornosti zajednice na nasilni ekstremizam. Takve aktivnosti su dizajnirane s eksplicitnim ciljem smanjenja ili izgradnje otpornosti na nasilni ekstremizam.

De-radikalizacija: socijalni i psihološki proces kojim se predanost i uključenost pojedinca u nasilni ekstremizam smanjuje do te mjere da više nije u opasnosti od učestvovanja i angažmana u nasilnoj aktivnosti, tj. pojedinac odbija nasilnu ideologiju ili vjerovanje i predanost upotrebi nasilja za promocije iste.

De-radikalizacija se također može odnositi na svaku inicijativu koja pokušava postići smanjenje rizika od ponovne radikalizacije kroz rješavanje specifičnih i relevantnih pitanja vezanih za odustajanje od ekstremizma. De-radikalizacija podrazumijeva drugačiju promjenu od one povezane sa samim odustajanjem od ekstremizma: podrazumijeva promjenu na kognitivnom nivou, a ne samo fizički prestanak nekog vidljivog ponašanja.

Odustajanje od ekstremizma: proces u kojem pojedinac doživljava promjenu uloge ili funkcije koja je obično povezana s smanjenjem nasilnog učešća - tj. odbacivanje nasilja, ali ne i temeljne ideologije ili uvjerenja. Ne mora nužno uključivati napuštanje nasilne ekstremističke organizacije ili pokreta. Osim toga, odustajanje može proizaći iz promjene uloga, na što mogu uticati psihološki faktori kao što su razočaranje, izgaranje ili neuspjeh u postizanju očekivanja koja su uticala na početno uključivanje. To može dovesti do toga da pojedinac traži drugačiju ulogu ili uloge unutar pokreta.

Reintegracija: proces kroz koji "strani teroristički borac" (FTF) povratnik ili bivši nasilni ekstremista, za kojeg se smatra da ne predstavlja sigurnosnu prijetnju, dobija psihosocijalnu podršku, obrazovanje, zapošljavanje ili obuku radi olakšavanja ponovnog uključivanja u zajednicu iz koje potiče ili u drugu prikladnu zajednicu.

Kontra-narativ/poruka: poruka koja nudi alternativu ekstremističkom regrutiranju i propagandi. Poruke mogu pružiti alternativni odgovor ili put potencijalnim regrutiranim ekstremistima koji mogu biti u potrazi za smjerom ili smislom. Kontra-narativ također može nastojati dekonstruirati ekstremističke narative i otkriti logičke nedostatke u istim.

Otpornost zajednice: sposobnost zajednice da izdrži, odgovori na i oporavi se od širokog spektra štetnih i negativnih pojava. [Napomena: ovisno o ideji / cilju programa "otpornosti zajednice", ovi naponi mogu biti kategorizirani kao PSNE-specifični ili PSNE-relevantni.]

PSNE-relevantno: OCD koje su navedene u mapiranju klasificirane su kao relevantne u domenu PSNE ako se bave aktivnostima koje indirektno adresiraju pokretače nasilnog ekstremizma kroz programe osposobljavanje mladih i žena, vladavine prava, antikorupcijske programe, građanski angažman, programe usmjerene na ljudska prava, demokratiju, dobro upravljanje, stručno obrazovanje, obrazovanje, izgradnju povjerenja i angažmana u zajednici, te rješavanje sukoba. PSNE-relevantne aktivnosti su one čija svrha nije sprječavanje ili suzbijanje nasilnog ekstremizma, ali koje ipak doprinose smanjenju ili izgradnji otpornosti protiv nasilnog ekstremizma.



